THE HINDU RELIGION.

1'?

హిందూమతము.

RE PRINTED FROM

THE HINDU REFORMER.

BY

M. BUTCHIAH PANTULU.

PRINTED AT "SREE RAJAH RAM MOHAN ROY PRESS."

No. 48, Vellalar Street, Purasaivankam,

MADRAS.

May 1889.

THE HINDU RELIGION

హిందూమతము.

హిందువులందఱు అప్రధానమైన కర్మవిషయములందు కొన్ని తారతమ్యములను గలిగిన యొకమతమునే కలిగియున్నట్లనేకుల యభిప్రాయము గాఁగనఁబడుచున్నది. ఇది గొప్ప పొరపాటు. అనేకమతముల సముదాయమునకు హిందూమతమను పేరు వాడఁబడుచున్నది. ఈమతములు ప్రపంచమునందుగల వివిధమతములవలె తారతమ్యములను కలిగియున్నవి. హిం [illegible] నాస్తికత్వమును, కొ [illegible] తయు మని మఱికొందఱియభిప్రాయము. పూర్వనిర్ధారణమును [illegible]ంచుచున్నారు. మఱికొందఱు ఈశ్వరునియొక్క నిర్హేతుక కృపకర్హముగజీవ కాలయాత్ర చేయుట చేతనే ముక్తికలుగునని బోధించుచున్నారు. బ్రహ్మజ్ఞానమును సంపాదించుకొనుటకు ఓషధుల సహాయమును కొందఱు కోరుచున్నారు. మఱికొందఱు యోగాభ్యాసము, ఇంద్రియవశీకరణము మొదలగువానిని కోరుచున్నారు. వేయేల? హిందూమతము సర్వమతసిద్ధాంతసంగ్రహముగా నున్నది. గనుక సాధారణముగా సమస్తమతమును తెలిసికొనవలయునని కోరువారికి లాభకరమని తలఁచి హిందూదేశమున నిదివఱకు వ్యాప్తమైనట్టియు, యిప్పుడు వ్యాప్తమగుచున్నట్టియు, ప్రతిమతమును నేను పరిశీలించినంతవఱకు నీక్రిందచేగువ నుదహరించుచున్నాను. సర్వమతసిద్ధాంతములను సంపూర్ణముగా పరిశీలించియుండనందున క్రమమైనవరుసను అవి వ్రాయఁబడియుండవు. ప్రతిమతమునందలి ముఖ్యసిద్ధాంతములు తెలిసినపుడు యాతత్త్వను సంపూర్ణముగా గ్రహించి మతాలోచనాభివృద్ధిని కనుగొని హిందూదేశమునందలి వివిధమత

చార్వాకమతసిద్ధాం...

ఇదిచాల పురాతనసిద్ధాంతము. ఇప్పుడుదీని నవలంబించు... ధారణముగా నెవరునులేరు. దీనిలో పృథివి,అప్పు, తేజస్సు, వాయువు, నాలుగుభూతములు మూలకారణములు. కొన్నిపదార్థ... సంయోగము-లచే నైకగుణముకలిగినట్లు ఈ నాలుగుభూతములు శరీరాకారమునుధరించ-గానేజ్ఞానముపుట్టుచున్నది. ఇవి నశించినతోడనే జ్ఞాన... నశించుచున్నది. జ్ఞానము... కలిగియున్న శరీరమే ఆత్మయనబడును. ... కంటె భిన్న-మైనయాత్మ కలదనుటకు నిదర్శనము గానబడదు. ... పొందవల-నసుఖము ఇంద్రియసుఖము. వారుపొందగలనరకము ప్రాపంచికకారణ... లవలనకలుగు ప్రాపంచికబాధలు. ప్రపంచ సంబంధియగు రాజునే త... సర్వాధికారిగాను, శరీరవియోగమునే మోక్షముగాను, భావింపుదురు.

జైమినిసిద్ధాంతము లేక పూర్వమీమాంస.

ఇది యన్నిటికంటె చాల పురాతనము. దీనిసిద్ధాంతములను బ్రాహ్మ... నవలంబించవలసినవారుగా నున్నారు. శంకరాచార్య ప్రణీతంబు... ...ంతశాస్త్ర(ఉత్తరమీమాంస)మునకుపూర్వపుదగుటచే దీనిని పూర్వమీ-మాంసమనిచెప్పుదురు. దీనిసిద్ధాంతము లెవ్వియనగా —(౧)ప్రపంచము... ము-మిథ్యగాదు. (౨)దానికి ఆద్యంతములులేవు. (3)వేదములు ఆద్యంతం-లులేనివి; అవి నీతిమతబోధకములు. (౪) స్వర్గము నరకము అను రెండు స్థ-ములుగలవు. (౫) ఆత్మ ఆద్యంతములులేనిది. (౬) తమతమ కర్మానుసా-ముగ ఆత్మలకు పునర్జన్మముగలదు. (౭) యజ్ఞములను, వేదవిహితమైన కర్మములను, చేయుటవలన ఆత్మలకు స్వర్గము లభించును. (౮) యజ్ఞము స్వర్గమునేగాక ప్రాపంచికసుఖములనుగూడనిచ్చును. (౯) వేదముల అనుసరించుటకు అగత్యమైన జ్ఞానముకంటె నెక్కుడుజ్ఞానమక్కరలేదు ...నికట్టులో నాత్మను పెట్టవలెను. మిగిలిన యంశములలో తన యిష్టానుసా-ముగా మానవుడు నడువవచ్చును. (౧౦) బ్రాహ్మణ క్షత్రియ వైశ్యులకుమా-త్రమే యజ్ఞాదికర్మములను జేయుట కధికారముగలదు.

ఈపై నుదహరించినవి ముఖ్యసిద్ధాంతములు - ఈమతస్థాపకుడైన జైమినాచార్య యజ్ఞములను చేయవలసినపద్ధతిని వివరముగాం దెలిపియు-న్నాడు- దానిని నిచ్చట వ్రాయుట యనావశ్యకము.

బౌద్ధ మ త ము.

క్రీస్తుశకమునకు ౬౦౦ సంవత్సరముల క్రిందట బౌద్ధునివలన ఈమ
ము స్థాపింపఁబడినది. ఈ మతముయొక్క ముఖ్యసిద్ధాంతము లెవ్వియన
:— (౧) బాధయునికి. (౨) బాధకుకారణము కామము. (౩) కా
ము నణఁచుటచేత బాధ నివారణమగును. (౪) దానినణఁచుటకు
ర్గము జ్ఞానము. (౫) ఈ జ్ఞానమును సంపాదించుటకు మానవుడు,
) క్రమమైనభక్తిని, (ఆ) క్రమమైనయభిప్రాయమును, (ఇ) క్రమమైనమాటను,
) క్రమమైనసిద్ధాంతమును, (ఉ) ఆహారసంపాదనమునకు క్రమమైనసాధన
ను, (ఊ) క్రమమైనయత్నములను, (ఋ) క్రమమైన జ్ఞాపకమును, (ౠ) క్రమ
న ధ్యానమును, అభ్యాసము చేయవలయును. ఈయెనిమిదియు మోక్షసా
ములని చెప్పఁబడుచున్నవి. బాధానివృత్తికే మోక్షమని పేరు.

బౌద్ధులు (౧) మాధ్యమికులనియు, (౨) యోగాచారులనియు, (౩) సౌ
ంతికులనియు, (౪) వైభాషికులనియు నాలుగు తెగలుగా నున్నారు.

(౧) ఉనికిగలసర్వము ఈ షత్కాలముండునది గనుక ఏదియును
నమునిచ్చుటకుసాధనమైన పదార్థముగాదనియును, ఉనికిగలదంతయు
యూహాయనియును, ఈ యూహాలన్నియు అంతమునొందినప్పుడు సు
పకమైన అంత్యనాశనము కలుగుననియును. (౨) పునర్జన
గా బాధకంటె వేఱుకాచనియును మాధ్యమికు
ంచములో నున్నదంతయు ఈ షత్కాలమ
డు పదార్థము చిరకాలముండు నదిగ
గా నేయదృశ్యమగుననియును, వారితా
డ స్తమించునప్పుడు ఆకాశము
హస్తములందు నెమలియీకల నుంచుకొని
ుదరు. దాతయింటివాకిట నిలుచుండియె నీటినిగాని అన్నమునుగాని చే
లోనుంచుకొని పుచ్చుకొనెదరు. వీరు స్త్రీలు గొప్పజ్ఞానమును బడయఁజా
రని చెప్పెదరు. మొదటితెగవారందుకు భిన్నముగా జెప్పుదురు.

సాంఖ్య మ త ము.

కపిలకృతంబైన నాస్తికసాంఖ్యమని, పతంజలికృతంబైన యాస్తిక
ాంఖ్యమని, సాంఖ్యమతము ద్వివిధము. క్రీస్తునకు పూర్వము ఏడవశతాబ

యోగాచారులు బాహ్యపదార్థములు శూన్యమని యొప్పుకొనినను లోపలిపదార్థమును శూన్యమని యొప్పుకొనరు. అనఁగా, మనస్సంబంధమైన యద్భుతములు నిరాధారములైనవనియనరు. జ్ఞానము దానియొక్క స్వతంత్ర మనియును, తనంతటతానే పోషించుకొనునది అనియును, స్వతః తానుప్ర కాశించునదిఅనియును, తెలిసికొనుటయే జ్ఞానమనియును, వారిసిద్ధాంతము. జ్ఞానమువలన నిరాకరింపఁబడునదేదియునులేదు. జ్ఞానమునకుమించిన తెల్వి యులేదు. కర్తయైన తెలివికిని కర్మయైన తెలివికిని నడుమనుండెడి యెడతె గని యాలోచనవలన కరఁగిపోవునట్టి మాయయైయున్నది.

బాహ్యప్రపంచములేదను వాదమునిస్సారమైనదనియును, దృశ్యమగ చుండిన బాహ్యప్రపంచమున్నదనియును, అది యూహావలన కలుగు అన మాన సమయములందు ఒకకాలము మొదలు మఱియొక కాలమువఱకును డునది కాదనియును, సౌత్రాంతికుల యభిప్రాయము.

సౌత్రాంతికుల యభిప్రాయములలో దాదాపుగా నన్నిటిని వైభ షికు లొప్పుకొనుచున్నారు. బాహ్యపదార్థము లూహింపఁదగినవే యను యసంగతమనియు, పదార్థములు ఇంద్రియములచే గ్రహింపఁదగినవి కొన్ని గాను, మనస్సుచే గ్రహింపఁదగినవి మఱికొన్నిగాను ఉన్నవనియును, ఇంద్రి యములచే గ్రహింపఁబడినవి ఋజువుచేయుటకు శ్రేష్ఠమైన పద్ధతియ యును, వారితాత్పర్యము.

ఆ ర్హ త సి ద్ధా ం త ము.

ఈ సిద్ధాంతము నవలంబించువారు జైనులు. వారు సమస్తము ఉ లులేనివి; ఆ... ను నదియేయను బౌద్ధసిద్ధాంతము నంగీకరింపరు. ఆసిద్ధాంతమ ములుగలవు. (౯) ఆ...మని చెప్పుచు బౌద్ధులు చెప్పునట్లుగా ప్రత్యక్షముగా మగ ఆత్మలకు పునర్జన్మముగలదియు, పదార్థముండుచోట ప్రత్యక్షము లేక ర్మములను, చేయుటవలన ఆత్మలకులౌక చర్యలన్నియు అంతమును పొంద స్వర్గమునేగాక ప్రాపంచికసుఖములను... లెక్కించియున్నగా:—

అనుసరించుటకు అగత్యమైన జ్ఞానముకంటె నెక్కుడుజ్ఞానమ నకు ...చిన స్థి నికట్టులో నాత్మను పెట్టవలెను. మిగిలిన యంశములలో త...యిష్టానుసార ముగా మానవుడు నడువవచ్చును. (౧౦) బ్రాహ్మణ క్షత్రియ వైశ్యులకుమ త్రమే యజ్ఞాదికర్మములను జేయుట కధికారముగలదు.

ఈపై నుదహరించినవి ముఖ్యసిద్ధాంతములు — ఈమతస్థాపకుడైన జైమినాచారి యజ్ఞములను చేయవలసినపద్ధతిని వివరముగా తెలిపియు...

ంచమునకుఁబోవును. (౫) క్రమమైనబుద్ధియు, క్రమమైన జ్ఞానమును, క్ర
మైన నడతయు కలిగిన వానికి, జన్మరాహిత్యము కలుగును. (౬) అంతరా
యములు లేనట్టులైన సర్వవిషయములను తెలిసికొనఁగోరును. గనుక ఆ జ్ఞా
న సంపాదనమునకు అంతరాయములు తగ్గినట్టులైన ఆత్మ సర్వదర్శియగును.
క్రమమైనబుద్ధి, క్రమమైనజ్ఞానము, క్రమమైననడత, యీ మూడింటివలనను
అంతరాయములు తగ్గిపోవును. (౭) నింద్యమైన పనులను మానుటయు
క్రమమైననడత. (౮) కష్టములన్నిటిని ఓర్పుతో సహించుటయే క్రమమైన
జ్ఞానము. (౯) కష్టములను గుఱించి జైనుఁడు చెప్పినదానిని అంగీకరించుట
క్రమమైనబుద్ధి (౧౦) తప్పులు, ఇచ్ఛలు మొదలగువానిని వశపఱచుకొనిన
ఆత్మ సర్వదర్శియయిన జైనుఁడగును. అట్టి జైనులు ఒకరితరువాతనొకరు
సర్వదా వచ్చుచుందురు. ఈ జైనులద్వారా నేర్చుకొనుటవలనను, వారిగ్రం
థములను విశ్వసించుటవలనను, మానవులు క్రమమయినబుద్ధిని, క్రమమయిన
జ్ఞానమును, క్రమమయిన నడతను, పొందుదురు. (౧౧) సంపూర్ణత్వము నొ
[illegible]
[illegible]
ముఱెడని యిసయి [illegible]
ందువలన పదార్థముయొక్కయు, ఆత్మయొక్కయు, ఉనికినిగురించి చెప్పిన
సంగతియైనను ఒకవిధముగ నిజమని వారి యభిప్రాయము. దీనికి దృ
ష్టాంతము. రూపమునుబట్టి విచారించగా, పదార్థమునకు ఉనికిలేదు. మనకు
దృశ్యమగు పదార్థములు చేయఁబడిన వివిధపరమాణువులఁబట్టి విచారింపగా
పదార్థమునకు ఉనికిగలదు. దీనికి నిదర్శనము:—ఘటము శాశ్వతపదార్థము
కాదు. దానిని ఘటాకారములోనుంచిన పరమాణువులు శాశ్వతములు.
(౨) ఈమతావలంబకులైన జైనులు శ్వేతాంబరులని, దిగంబరులని, ద్వివి
ధులు. మొదటివారు భిక్షవలన జీవించుదురు. వెండ్రుకలను తీసివేయుదు
రు, ఓర్పుగలిగియుందురు. ఏకాంతముగా నుండఁగోరుదురు. రెండవతెగవా
రు వెండ్రుకలను దీయుదురు. హస్తములందు నెమలియీకల నుంచుకొని
యుందురు. దాతయింటివాకిట నిలుచుండియె నీటినిగాని అన్నమునుగాని చే
తులోనుంచుకొని పుచ్చుకొనెదరు. వీరు స్త్రీలు గొప్పజ్ఞానమును బడయఁజా
లరని చెప్పెదరు. మొదటితెగవారందుకు భిన్నముగా జెప్పుదురు.

సాంఖ్యమతము.

కపిలకృతంబైన నాస్తికసాంఖ్యమని, పతంజలికృతంబైన యాస్తిక
సాంఖ్యమని, సాంఖ్యమతము ద్వివిధము. క్రీస్తునకు పూర్వము ఏడవశతా
బ్దమునో, లేక ఎనిమిదవశతాబ్దముననో, కపిలుఁడు జనించెను. సంఖ్యయనువి

ఖ్యపదమునుండి సాంఖ్యము అను పదము పుట్టినది. కపిలుని చే స్థాపింపఁబడిన మతసిద్ధాంతము లెవ్వియనగా:—(౧) లేని దానిని సృజించుట గాని ఉన్న దానిని నశింపఁజేయుట గాని లేదు. లేని దేవిధముగానును సృజింపఁబడఁజాలదు. ఏలయనగా, ఉన్న వస్తువును బొత్తిగా నశింపఁజేసినట్టు గాని లేక లేని దానిని సృజించినట్టు గాని ఎవరును చూచియుండలేదు. (౨) ప్రత్యక్షప్రమాణము, అనుమానప్రమాణము, శబ్దప్రమాణము అని ప్రమాణము త్రివిధము. ప్రత్యక్షప్రమాణము వలనఁ దెలియఁదగిన చోట దానిద్వారా తెలియఁబడఁజాలని పదార్థము బొత్తిగా లేనట్టు లే ప్రత్యక్షప్రమాణమునకు బాధకము. (అ) ఇంద్రియనాశనము. (ఆ) ఏదో యొక ఇంద్రియేచ్ఛ మనస్సు నాక్రమించుకొనుట. (ఇ) సూక్ష్మత. (ఈ) దూరము. (ఉ) సామీప్యము. (ఊ) మహత్తు. (౩) ప్రకృతి, (ఉపాదాన కారణము), పురుషుడు (ఆత్మ), అను రెండు వస్తువులే సృజింపఁబడనివి. ప్రకృతి వృద్ధినొందుటకు గాని క్షీణించుటకు గాని శక్తిగలిగియున్నది. ఆత్మకట్టి శక్తిలేదు. వేర్వేరుగ జనించిన ఆత్మలనేకములు గలవు. (౪) ప్రకృతి, సాంఖ్యుల సిద్ధాంత ప్రకారము పరమాణువుల సముదాయము గాదుగాని సర్వవ్యాపకత్వముగలది. సత్వరజస్తమముల నెడి మూడు గుణములను గలిగియున్నది. సత్వమనగా సుఖము, యోగ్యము. రజస్సనగా చులుకుతనము, దుఃఖము. తమస్సనగా మోటుతనము, ఉపేక్ష. ఈ ప్రపంచము ఈ మూడు గుణములను కలిగియున్నది. అపరిమిత విధములైన స్థితులందున్నప్పటికిని ప్రతివస్తువును ఆగుణములను కలిగియున్నది. దీనికి దృష్టాంతము:—ఒకడు తనకొక జాడి దొరికిన సంతోషించును. దానిని తన దగ్గర నుండి యితరులు తీసికొని రేని దుఃఖమును పొందును. దానియక్కఱలేని వాఁడు ఉపేక్షచేయును. (౫) ప్రకృతి, పురుషుఁడు కలిసినపుడు (అట్లుకలియుట ఆకస్మికముగా సంభవించును.) మహత్తు లేక తెలివి జనించును. అది ఆత్మ యొక్క యిష్టానుసారముగ కాదు. ఏలననఁగా.—ఆత్మకు ఇచ్ఛలేదు. అవి రెండు సమీపించినందుననే కలుగుచున్నది. చలింపని సూదియంటురాతిని సమీపించినపుడు ఇనుము చలించినట్టుగానే ప్రకృతి ఆత్మను సమీపించినపుడు జ్ఞానము పుట్టును. అనగా జ్ఞానమనునది యొక పదార్థము. అది ఆత్మ, ప్రకృతితో కలిసినపుడు కలుగును. (౬) ప్రపంచమునందు ఉద్దేశము కనఁబడుచున్నది. గనుక జ్ఞానముతో దాని నుద్దేశించినవాఁడున్నాఁడనుటకు వీలులేదు. ఒకయింటి సామగ్రులన్నియు క్రమముగా నేర్పఱుపఁబడినపుడు ఆ సామగ్రులు తమంతట తాము కలిసి గృహము కాఁజాలవు. గనుక శిల్పి చేసినట్లొప్పుకొనుట వాస్తవమే. రసవాదపదార్థము లితరకర్తతో సంబంధములేకయే కొన్ని యాకారములగునటులు, అవయవపదార్థములు తమంతట తాము కలిసి

మననము, ధ్యానములవలన సిద్ధించును. తనతప్పులను తనభర్త
చిన యెడల స్త్రీ వానిసమీపమున కెటులపోనుద్దేశింపదో, లేక వేషము
న స్త్రీ తన భాగమునాడి నాట్యస్థలమునుండి యెటులపోవునో, ఆవిధ
గానే తనతప్పిదముల నాత్మకనుగొనగానే ప్రకృతి దానినుండి విడిపించు
ను. (౮) ప్రకృతివలన మొదటజనించినపదార్థము మహత్తని లేక తెలివిఅని
డివరకే చెప్పియున్నాను. ఆ మహత్తునుండి అహంకారము, (నేనుఅని
యుట). అహంకారమునుండి తన్మాత్రములును, (శబ్ద, స్పర్శ, రూప,
, గంధములు పంచతన్మాత్రములు). ఇంద్రియములును; (త్వక్, చక్షు,
త్ర, జిహ్వా, ఘ్రాణములను జ్ఞానేంద్రియములయిదు. వాక్పాణిపాద
యూపస్థములను కర్మేంద్రియములయిదు. మనస్సుతోఁగూడ నేకాదశేం
యములనంబడును). ఇంద్రియములనుండి సూక్ష్మభూతములును, వానినుం
స్థూలభూతములును, జనించెను. మహత్తునుండియు, అహంకారమునుం
ను, భూతములు జనించెనని చెప్పినపుడు మనకు వెలుపలనుండిన ప్రపం
ు కొద్దిగానున్నను, ప్రపంచము మనలోనే సృష్టియైనదనియును, మన
దూమ ప్రపంచము మనయూహలోనే యున్నదనియును, వారి తాత్ప
యుగా నేను భావించుచున్నాను. (౯) ప్రతిజన్మమునందు మారుచున్న
స్థూలశరీరముగాక సూక్ష్మభూతములచేఁజేయబడిన లింగశరీరము ఒకటి
ను. ప్రకృతిని సంపూర్ణముగా త్యజించువఱకు అనఁగా మోక్షము లభిం
వఱకు, లింగశరీరము ఆత్మననుసరించియుండును. (౧౦) బాధ సంపూర్ణ
గా నశించెనేని మానవునికి సంపూర్ణాంతము కలుగును. ఆత్మప్రకృతిని
పూర్ణముగా త్యజించినపుడు తానుగానుండి ఏపనినిచేయక శాశ్వతమైన
ందిని అనుభవించుచుండును. సన్మార్గప్రవర్తనవలనగాని లేక మతకర్మ
ను చేయుటవలనగాని ఇట్టి ముక్తిదొరకదు. సాంఖ్యమతజ్ఞానముకలిగి
గానే దొరకును. కపిలుఁడు వేదములను బొత్తిగా నిర్లక్ష్యము చేయ
గాని వానిని పొరపాటు లేనివానినిగా తలఁచియుండలేదు.

ఆస్తికసాంఖ్యమతము.

ఈ మతస్థాపకుఁడు పతంజలి. ఈయన క్రీస్తుకు పూర్వము ౨౦౦ -
త్సరములక్రిందట జీవించియుండెను. నాస్తికసాంఖ్యులు చెప్పినట్టుగా
ంపఁబడిన పదార్థములు రెండుగావనియు, భగవంతుడు, ఆత్మ, ప్రకృ
అని మూడుపదార్థములనుటయందే ఆస్తిక నాస్తికసాంఖ్యులకు భేదము.
ంతుఁడు ప్రకృతివలన చలించువాఁడుగాఁడు. ప్రకృతినికలియుటచే జనిం

యామము. (౫) ప్రత్యాహారము. (౬) ధారణము. (౭) ధ్యానము. (౮)
సమాధి అనునీ యోగసాధనములగు యెనిమిదింటిని వాడుక చేయవలయును.
యోగమేవిధమున చేయవలయునో యదివివరముగా వ్రాయబడియున్నది.
యోగాభ్యాసము చేయువాడు సన్మార్గమును, బాధపెట్టకుండుటయును,
నిజమును, (కామాది నిగ్రహమును), దొంగిలింపకుండుటయును, పరధనా
పేక్ష లేకుండుటయును, వేదవాక్యములను చదువుటయు, పవిత్రత, తృప్తి
తపస్సు, తన్ను వశపరచుకొనుట, వీనిని సంపాదించుచు, తనమనస్సును
బ్రహ్మమందు లీయ్యము చేయవలయును. లాభమునుకోరి యీవిధముగా యో
గాభ్యాసము చేసినవారికి గొప్పలాభములను, దేనిని కోరక చేసినవారికి శాశ్వ
తమోక్షమును యోగమిచ్చును.

అద్వైతమతము.

ఈమతస్థాపకుడు శంకరాచార్యులు. ఈయన క్రీస్తుశకము ఎనిమిది
శతాబ్దమున జీవించియుండెను. ఈమతసిద్ధాంతంబులెవ్వియనఁగా —(౧) స
మయుష్టి ఉనికిగలిగిన, పదార్థమొక్కటియే. అది బ్రహ్మము. కేవలజ్ఞానాన
[illegible] సలము [illegible] సన్యా [illegible] ము చేతగాని హద్దుకలిగి
[illegible] తత్వా [illegible] (ఉత్తరమీమాంస) మునకు [illegible] (౨) మాయ
[illegible] మాయగా
[illegible]

యమునందును మాయ నివసించియున్నది. అయితే, ప్రథమపురుషునియందుం
డిన మాయ సత్వగుణమునే గలిగియుండి, ''మాయ'' అనఁబడుచున్నది. మాన
వహృదయమునందలి జీవముతో కలిసియుండిన మాయ మిగిలిన రజస్తమో
గుణములను రెంటినిఁ కలిగినదై ''అవిద్య'' అనఁబడుచున్నది. (౭) జీవుడు అవిద్య
తోఁగలిసియున్నవఱకు వానికిగల సత్వపదార్థమునకును, తాను చూచుచున్నట్టి
యితరసకలపదార్థములకును, తానుభిన్నమని భావించును. (౮) అవిద్య జ్ఞానము
చేత నశింపఁజేయబడును. ధ్యానము, పాపకృత్యములు చేయకుండుట, సంధ్యావం
దనాదికర్మలనుచేయుట, మొదలుగాఁగల కృత్యములవలన జ్ఞానము లభించును.
అవిద్య నశించినట్టుగానే జీవునకు బ్రహ్మైక్యముగలుగును. ఇదియే మోక్షము.
(౯) అవిద్యననుసరించియున్నవరకు తనకు దృశ్యమగు పదార్థము సత్యమనితల
చి పురుషుడైవముండినటుల నడచుట ప్రతిమానవునికివిధి. సత్యము తెలిసినత
రువాతనే ద్వైతాభిప్రాయము నశించును. (అనగా ద్వైతపదార్థమునందలి
నమ్మకము నశించును).

రామానుజమతము.

క్రీస్తుశకము పన్నెండవ శతాబ్దమునం దవతరించిన ...
ర్యుల సిద్ధాంతంబుగాక సూక్ష్మభూతములచేఁజేయబడిన లింగశరీరము ఒకటి
మూఁడుపదార్థని సంపూర్ణముగా త్యజించువఱకు అనఁగా మోక్షము లభిం
చువఱకు, లింగశరీరము ఆత్మననుసరించియుండును. (౧౦) బాధ సంపూర్ణ
ముగా నశించెనేని మానవునికి సంపూర్ణాంతము కలుగును. ఆత్మ ప్రకృతిని
సంపూర్ణముగా త్యజించినపుడు తానుగానుండి ఏపనిఁచేయక శాశ్వతమైన
ఆత్మదిని అనుభవించుచుండును. సన్మార్గప్రవర్తనవలనగాని లేక మతకర్మ
ములను చేయుటవలనగాని ఇట్టి ముక్తిదొరకదు. సాంఖ్యమతజ్ఞానముకలిగి
నట్టుగానే దొరకును. కపిలుఁడు వేదములను బొత్తిగా నిర్లక్ష్యము చేయ
దున్నాని వానిని పొరపాటు లేనివానినిగా తలఁచియుండలేదు.

ఆస్తికసాంఖ్యమతము.

ఈ మతస్థాపకుఁడు పతంజలి. ఈయన క్రీస్తుకు పూర్వము ౨౦౦
సంవత్సరముల క్రిందట జీవించియుండెను. నాస్తికసాంఖ్యులు చెప్పినట్టుగా
గ్రహింపఁబడిన పదార్థములు రెండుగావనియు, భగవంతుడు, ఆత్మ, ప్రకృ
తి, అని మూడుపదార్థములనుటయందే ఆస్తిక నాస్తికసాంఖ్యులకు భేదము.
భగవంతుడు ప్రకృతివలన చలింపవాఁడుగాఁడు. ప్రకృతినికలియుటచే జనిం
చిన ఆత్మయొక్క బాధను తప్పించ శక్తిగలిగియున్నాఁడు. దీనికొఱకు మాన
వుడు: (౧) యమము. (౨) నియమము. (౩) ఆసనము. (౪) ప్రాణా

యామము. (౫) ప్రత్యాహారము. (౬) ధారణము. (౭) ధ్యానము. (౮)
సమాధి అనునీ యోగసాధనములగు యెనిమిదింటిని వాడుక చేయవలయును
యోగమేవిధమున చేయవలయునో యదివివరముగా వ్రాయబడియున్నది.
యోగాభ్యాసము చేయువాడు సన్మార్గమును, బాధపెట్టకుండుటయును.
నిజమును, (కామాది నిగ్రహమును), దొంగిలింపకుండుటయును, పరధనా
పేక్ష లేకుండుటయును, వేదవాక్యములను చదువుటయు, పవిత్రత, తృప్తి,
తపస్సు, తన్ను వశపరచుకొనుట, వీనిని సంపాదించుచు, తన మనస్సును
బ్రహ్మమందు లియ్యము చేయవలయును. లాభమునుకోరి యీవిధముగా యో
గాభ్యాసము చేసినవారికి గొప్పలాభములను, దేనిని కోరక చేసినవారికి శాశ్వ
త మోక్షమును యోగమిచ్చును.

అద్వైతమతము.

ఈమతస్థాపకుడు శంకరాచార్యులు. ఈయన క్రీస్తుశకము ఎనిమిద
శతాబ్దమున జీవించియుండెను. ఈమతసిద్ధాంతంబులెవ్వియనగా —(౧) సత్య
మయిన, ఉనికిగలిగిన, పదార్థమొక్కటియే. అది బ్రహ్మము. కేవలజ్ఞానానంద
స్వ[illegible]ఫలము[illegible]ము చేతగాని హద్దుకలిగిన
గాదు. మిగిలిన పదార్థము అసత్యము, మిథ్యాభూతము. (౨) మాయ బ్ర
హ్మకల్పితము. అగ్నియొక్క గుణమగ్ని కానటుల బ్రహ్మము మాయగాదు.
అదిలేనివస్తువుగాదు. లేక, ఉనికిగలసత్యపదార్థమును గాదు. [illegible] వివరి
చుటకు సాధ్యము గానిది. (౩) మాయ, సత్వ, రజ, స్తమములను మూడుగు
ణలను; వృద్ధిపొందగలిగినట్టియు, భ్రమపుట్టించునట్టియు రెండు శక్తులను
గలిగియున్నది, దానికిగల మొదటిశక్తివలన కొద్దివస్తువు గొప్పదిగాక నబడును.
రెండవదానివలన త్రాడునుజూచి పాము అని తలంచునటుల ఒక వస్తువు మరి
యొకవస్తువుగా భావింపబడును. (౪) బ్రహ్మము మాయతోగలిసియొక ప్రధా
న పురుషుండగును. అసత్యపదార్థమునందంతయుమాయనివసించియుండెదు గా
నొక భాగముననుండును. (౫) "నేను అనేకములుగా మారుదునుగాక" అ
ని ప్రధానపురుషుండుతలంచి ప్రపంచమును సృజించెను. అగ్నినుండి నిప్పుర
వ్వలు బైలుదేరునట్లుగా నశించని ఆ సత్యపదార్థమునుండి వివిధమైన చేతనా
చేతన పదార్థములుపుట్టెనవి. బ్రహ్మము ఈ ప్రపంచమునకు ముఖ్యకారణము
ను కార్యనిర్వాహక కారణమును అయియున్నది. వస్త్రమునందున్నలి దారము
ఆవస్త్రమునకు ముఖ్యకారణముగానుండి దానియందుండునట్లుగానే బాహ్య
మైన ఆబ్రహ్మము సమస్తమునకు ముఖ్యకారణమై సమస్తమునందున్నది. (౬

యమునందును మాయ నివసించియున్నది. అయితే, ప్రథమపురుషునియందుం
డిన మాయ సత్వగుణమునే గలిగియుండి, "మాయ" అనఁబడుచున్నది. మాన
వహృదయమునందలి జీవునితో కలిసియుండిన మాయ మిగిలిన రజస్తమో
గుణములను రెంటినిఁ కలిగినదై "అవిద్య" అనఁబడుచున్నది. (౭) జీవుడు అవిద్య
తోఁ గలిసియున్నవఱకు తనకుఁ గల సత్వపదార్థమునకును, తాను చూచుచున్నట్టి
యితరసకలపదార్థములకును, తాను భిన్నమని భావించును. (౮) అవిద్య జ్ఞానము
చేత నశింపఁజేయబడును. ధ్యానము, పాపకృత్యములుచేయకుండుట, సంధ్యావం
దనాదికర్మలనుచేయుట, మొదలుగాఁగలకృత్యములవలన జ్ఞానములభించును.
అవిద్య నశించినట్టుగానే జీవునకు బ్రహ్మైక్యముగలుగును. ఇదియే మోక్షము.
(౯) అవిద్యననుసరించియున్నవరకు తనకుదృశ్యమగుపదార్థము సత్యమనితల
చిపురుషదైవముండినటుల నడచుట ప్రతిమానవునికివిధి. సత్యము తెలిసినత
రువాతనే ద్వైతాభిప్రాయము నశించును. (అనగా ద్వైతపదార్థమునందలి
నమ్మకము నశించును).

రామానుజమతము.

క్రీస్తుశకము పదుమూడవ శతాబ్దమునందవతరించిన
ర్యుల సిద్ధాంతంబులెవ్వియనఁగా:— (౧) ఆత్మ, ప్రకృతి, భ
మూఁడుపదార్థములుగలవు. పరమాత్మ సర్వవ్యాపి గనుక జీవాత్మ, ప్రకృతి
కలిసేనదానియందుం మన్నాఁడు. సృష్టికిపూర్వము అనంతములైనయాత్మలును,
ప్రకృతియు, నామముచేత గాని రూపముచేత గాని విభజింపశక్యములు గానివై
యగోచరములు గానుండెను. ఆత్మను ప్రకృతిని గోచరముగాఁ జేయుటయే
సృష్టి యనఁబడుచున్నది. సృష్ట్యంతమున నవి తమ పూర్వస్థితికిమాఱును.
(౨) ఆత్మ పరమాత్మకంటె భిన్నమైనది. దానికిపుట్టుకలేదు. దానికి పుట్టుక లే
నందున చావును గలిగియుండదు. శరీరము నశించినపుడది నశించదు. అది యణు
ప్రాయము. వెంట్రుకకొనకు శతభాగమును నూఱుభాగములుగాఁ జేసిన
ట్టులైన నచ్చుభాగములలో ఆత్మ యొకభాగమని చెప్పవచ్చును. అయినప్పు
టికిని అది అనంతముగానుండగలదు. ఆత్మ అంతములేని నిర్మలజ్ఞానమునుకలిగి
యున్నది గాని అనాదినుండి మాయచేకప్పఁబడియున్నది. దాని కర్మములను
బట్టి లేక దాని గుణములనుబట్టి దానిజ్ఞానము సంక్షేపమునుగాని వృద్ధినిగాని
పొందుచుండును ఈలోకమునందును పరలోకమునందును తన పుణ్యపాప
కర్మములకుదగినట్టి సుఖదుఃఖముల ననుభవించినపిమ్మట దానికి భగవజ్జ్ఞాన
ముగాని లేక వైకుంఠప్రాప్తిగాని కలుగును. వైకుంఠమునకుఁబోయిన ఆ
త్మ యెన్నటికిని తిరిగిరాదు గాని అక్కటనే ఒకదివ్యశరీరమును కల్గియు—

ఈ భగవత్సేవ చేయుటచేఁగలుగుసుఖము ననుభవించుచుండును. (౩) వా
దేవుఁడు సుగుణములను గలిగియుండిన పరమాత్మ. లోకములకు వా
పమయిన కారణము. ఆత్మలకు ప్రాణధారకము. అర్చ, విభవ, వ్యూహ
సూక్ష్మ, అంతర్యామి, యని వాసుదేవుఁడు పంచాకారములను కలిగియు
న్నాఁడు. అర్చయనఁగా పూజింపఁదగినవిగ్రహము. విభవమనఁగా రామా
వతారము కృష్ణావతారము మొదలుగాఁగల అవతారములు. వ్యూహమనఁ
గా వాసుదేవ,సంకరణ, ప్రద్యుమ్న,అనిరుద్ధమొదలగు నామములచేఁ బ్రకా
శించుట. సూక్ష్మమనఁగా స్థూలముగానుండకుండుట. అంతర్యామియనఁగా
సర్వాత్మలలోపల నివసించియేలుచుండుట. వాసుదేవుని పైనుదహరించిన
యాకారములుకలవానినిగాఁదలంచి పూజింపవలయును. మొదటియాకార
మననుసరించి పూజించుటవలన ఆత్మయొక్క మోక్షమునకు విరోధమైన
పాపములనేకములు నశించిపోవును. రెండవ యాకారమునను సరించి పూ
జించు సమర్థత గలుగును. (అ) దేవాలయపు వాకిటిని ఊడ్చుట, అలుకుట.
(ఆ) పూజార్థములైన గంధ పుష్పములను సిద్ధము చేయుట. (ఇ) దేవత
లకు నైవేద్యముచేయుట. (ఈ) వేద మంత్రోచ్చారణము చేయుట. (ఉ)
దేవతాస్తోత్రపాఠము. ఈమైదువిధములు పూజయనఁబడుచున్నవి. అట్టిపూ
జలననుఁ, దాని చేయుటచే కలుగు జ్ఞానమువలనను, దృశ్యమగుచుండిన
ప్రపంచము అదృశ్యముగాఁగనఁబడును. పరమాత్మ తనదాసునికి ఆనంద
రూపమైనట్టియు అమృతమైనట్టియు తనలోకమునిచ్చును. అచ్చటనుండి
మరలిరావుటలేదు. పవిత్రమైన వైదిక కర్మములను జేయుటచేతనే మోక్ష
మును లభించును. ఆకర్మములను జేయుటవలన ఇంద్రియ వశీకరణము, భగవం
తుని తెలియవలయునను కోరిక, కలుగును. కర్మములు, బ్రహ్మజ్ఞానము,
[illegible] జ్ఞానము భక్తిని గలుగఁజేయును.
[illegible] క్రియ. ఈ నాలిగింటిద్వా
రా భక్తికలుగును. వివేకమనఁగా దేహాత్మాది వివేకజ్ఞానము. విమోహము
అనఁగా, ఇంద్రియ వ్యాపారములందు ప్రవృత్తిలేక యేకాంతముగా ధ్యానము
చేయుట. కర్మములనుచేయక జ్ఞానముద్వారాగాని భక్తిద్వారాగాని మోక్ష
ము లభించదు. కర్మసహితమైనభక్తిగలిగి జ్ఞానమువలన మోక్షము సిద్ధించును.
[illegible] గా నాలోచించిన జ్ఞానము, భక్తి, కర్మములు ఈ మూడును
[illegible]. వేదాధ్యయనమువలనగాని, జ్ఞానమువలనగాని, పాం
డిత్యము [illegible] గాని పాండిత్యముగాని భగవంతుని నిర్హేతుక జాయమాన
కటాక్షమువలననే వానిని పొందవలయును. భగవంతునియందెవరికిష్ట మో
[illegible] పొందుచున్నారు. ఇట్టిదైన [illegible] ద్వైతము గాఁ

గనఁబడుచున్నను ఈమతము విశిష్టాద్వైత మనఁబడుచున్నది. ... ఆకారములందు ప్రపంచమున ధిష్ఠించియున్న విశిష్టమును సమత్వమును కలిగియుండునని చెప్పనపుడది ద్వైతముగాదు. ఇట్టి సమత్వముని ష్యకొనని మతములేదుగాని వేదమునందెచ్చటగాని ద్వైతమునకు వ్యతిరిక్త ముగాఁ జెప్పబడినయెడల దానికర్థమిదిగాని ఆత్మ ... ప్రకృతి ... గాని, భగ వంతునికిని ఆత్మకునుగాని, సమత్వముగలదను ... గాదని సూచించుట కేఁజెప్పఁబడెను.

మాధ్వమతము.

అనేకావలంబకులను గలిగిన యీ మత ...

ను లేక పూర్ణప్రజ్ఞుఁడు వాయుదేవుని మూడవ ...

చున్నారు. ఆయన క్రీస్తుశకము పదుమూడవ ...

మతమునకు ద్వైతమనిపేరు. (౧) భగవంతుఁడు ...

న్నుఁడు. (౨) భగవంతుడు ప్రకృతికంటెను భిన్నుఁడు ...

యొక ఆత్మకంటెభిన్నము. (౪) ఆత్మ ప్రకృతికంటె భిన్నము ...

తియొక్క భాగము మఱియొక భాగముకంటె భిన్నము. ...

ము. ఈ మతసిద్ధాంతంబు లెట్లనఁగా:—

(క) భగవంతుఁడు, ఆత్మ, ప్రకృతి, ఈ మూఁడును ... శాశ్వతపదార్థములు. (ఖ) విష్ణువు సర్వశక్తిగల ... స్వతంత్రముగలవాఁడు. ఆత్మలు, ప్రకృతి, ... చేసికొనియున్నవి. (గ) ఆత్మలు అణుప్రమాణములు, ... గానున్నవి. (ఘ) ఒక మహాప్రళయము ... వచ్చువరకు ప్రపంచములు పుట్టుచున్నవి. ... గలవు. (ఙ) ఒక మహాప్రళయమునకును మఱియొక ... ల మధ్యకాలమునందు ప్రపంచములో ... ఆత్మలలోనుండి కొన్నియాత్మలను భగవంతుఁడు ... డును. (చ) ఆత్మలు తమ పుణ్యపాపకర్మములను ... మఱియొక శరీరమునకును, ఒక ప్రపంచమునుండి ... పోయి సుఖదుఃఖముల ననుభవించుచుండును. ... గాని లేక శాశ్వత నరకమునకుగాని పోవును. ... పుట్టుక చావులుగలవు. (ఛ) ఆత్మయొక్క ... మట్టు, మానవులందఱియొక్కయు ...

త్కృపవలన కలుగుచున్నది. ఆయనయొక్క సర్వోత్కృష్టతను గుర్తించిన
వానికే భగవత్కృప కలుగును. (జ) భగవత్ జ్ఞానముద్వారా ఆత్మలు ఆయ
నకృపను పొందుట నిజమైనను, ఆత్మలు కొన్ని మంచి స్వభావముగలవిగా
ను, కొన్ని దుష్ట స్వభావముగలవిగాను, కొన్నిమిశ్ర స్వభావముగలవిగాను,
ఉండుటచేత, ఆ జ్ఞానమును పొందుట అన్ని యాత్మలకును సాధ్యముగాదు.
మంచియాత్మలు జ్ఞానమునుపొంది భగవత్కృపను సంపాదించుకొనును.
చెడుఆత్మలు చెడుకార్యములనుచేసి నరకమునకుఁబోవును. మిశ్ర స్వభావ
ముగలయాత్మలు పుట్టుచు చచ్చుచుండును. వాని స్వభావమును మార్చుటకు
భగవంతునికి శక్తిగలదు. ఐన నట్లుచేయుట కాయనకిష్టములేదు. (ఝ) స
ర్వశక్తిగల భగవంతుడైన విష్ణువును సేవించుటవలన ఆత్మలు భగవత్ జ్ఞాన
మునుపొందును. ఆసేవమూడువిధములుగానున్నది.

(౧) జ్ఞాపకార్థముగా విష్ణువుయొక్క ఆయుధములను శంఖచక్రా
కితములనువేసికొనుట.

(౨) పరమప్రభువుయొక్క నామమును సదాజ్ఞాపకముంచుకొన
... తులు మొదలగు వారిని కేశవ మొదలగు నామములచేఁబిలుచుట.
... కృత్యములగు, (అ)సత్యవాదిత్వము, (ఆ) ...
... మగువిద్య, (ఈ) పవిత్రమైనచదువు ...

శరీరకృత్య... దుర్బలులగా ...
టు. (ఋ) నిరుపేదలను దుర్బల...

మానసకృత్యములగు, (ౠ) దయ, (ౡ) ... త్య
ములను చేయుటయందాసురత. అనునీపదివిధముల ప్రా... న్నది.

(ఞ) మొదట సర్వాధికారియగు విష్ణువు, తరువాత లక్ష్మి, తరు
వాత బ్రహ్మ, వాయువు, తరువాత బ్రహ్మభార్య, తరువాతవాయువు భార్య,
తదనంతరము గరుడుఁడు, తరువాత ఆదిశేషుఁడు. తరువాత
... ఈ ముగ్గురిభార్యలు, తరువాత ఇంద్రుఁడు మొదలగువారు.
హెచ్చుతగ్గులు దేవతలలో కలదని తెలియుట స్వర్గమును ...
త్యము. (ట) (౧) భగవంతునికిని ఆత్మకును; ఆత్మకును ప్రకృ...
గాఁగల పంచభేదములను నమ్మనవుడును, (౨) విష్ణుదేవునికి ...
ని నమ్మునవుడును, (౩) విష్ణువు సంపూర్ణుఁడు కాఁడని నమ్మునవుడు
వునకు సమానులుగలరని నమ్మునవుడును, (౪) విష్ణువునకంటె గొప్ప...
వని నమ్మునవుడును, (౫) ఒక యవతారమునకునుమఱియొక య...
కును భేదముగలదని నమ్మునవుడును, (౬) విష్ణువునకు జనన మరణము

ు నమ్మునప్పుడును, (౮) విష్ణుభక్తుల నసహ్యించునపుడును, (౯) పవిత్రమైన
గ్రంథముల నిందించినపుడును, ఆత్మలు శాశ్వతనరకమునకుఁబోవును. ఆత్మ
లు శాశ్వతనరకమునకుఁబోవుటకు ఈ గుణములన్నియుఁగలియవలయును.
(౫) ఈ ప్రపంచమునందు భేదము కలిగినట్లే సుగుణమునకుఁదగిన సుఖము
లు స్వర్గమునందును, దుర్గుణమునకుఁదగిన బాధలు నరకమునందును, తారత
మ్యమును కలిగియుండును. ఇవిగాక సత్పురుషు లవలంబింపవలసిన యల్ప
విషయము లనేకములుగలవు. ఇప్పుడు చెప్పినవి ముఖ్యములైనవి.

వల్లభమతము.

క్రైస్తవశకము పదియైదవ శతాబ్దమునందు కృష్ణుని యవతారముగా
ంచినటులఁదలఁచఁబడువల్లభాచార్యునిచే నీమతముస్థాపింపఁబడినది. ఈ
తముయొక్క ముఖ్యసిద్ధాంతంబు లెవ్వియనఁగా — (౧) భగవంతుడను
ష్ణుడు, సత్తనియు (ఉనికి), చిత్తనియు (జ్ఞానము), ఆనందమనియు, త్రివి
ము. (౨) పదార్థము సత్తుయొక్క భాగము. ఆత్మ చిత్తుయొక్క భాగము.
(౩) ఆత్మలనేకములుగలవు. (౪) కృష్ణుని యాజ్ఞవలన ఆత్మ దేహమునఁబ్ర
ంచి తననిజమైన జ్ఞానమును మఱచుచున్నది. అయితే ఆయన దయవల్ల
తన జ్ఞానమును తిరిగి పొందినదై, కృష్ణుని సన్నిధానమునకుఁబోయి, ఆయ
తో సదానివసించి, నిత్యపదవిని బొందుచుండును. అది కృష్ణుని చేరును
ని ఆయనలో ఐక్యముగాదు. (౫) కృష్ణుని కృపను బడయుటకును, పర
పదమును బొందుటకును, ఆయనయందలి భక్తియేకారణము. భక్తినిగలిగి
గా, శాంతము, దాస్యము, సఖ్యము, మాధుర్యము లేక మోహము అనెడునా
లుదశలనుపొందవలయును. మాధుర్యమెట్టిదనఁగా, కృష్ణునియం
పుగోపికాస్త్రీలకుగలిగినప్రేమవంటిది. (౬) గోకులవనమున
ని, పురుషులు గాగాని, పువ్వులు గాగాని, ఆకారములుధరి
చిసేవించినజనులుపుష్టిమార్గమునసుసరించినవారై ఒకతరహ
ఖ్యమునకు తగియుందురు. భాగవతమునుచదివితాముపూజించుప్రతిమస్తువు
దును కృష్ణుని యొప్పుకొనినవారు మార్యాదికులనఁబడినవారై కొద్దితర
స్వర్గమునకు అర్హులగుదురు. (౭) వల్లభాచార్యులవారు సన్యాసాశ్రమ
నంగీకరింపలేదు. కృష్ణుని పూజించుటకు, నుపవాసములు, అహంకా
పనణఁచుట, ఇంద్రియవశీకరణము, అవసరము కావనియును, ప్రపంచము
దలి యోగ్యపదార్థములు అనుభవమునకుద్దేశింపఁబడినవనియును ఆయ
తాత్పర్యము.

శాక్తేయము.

ఈ మతము చాలా పురాతనమయినది. ఇది దక్షిణహిందూదేశ విస్తారవ్యాపకము కలిగియున్నది. దానిసిద్ధాంతంబు లెవ్వియనఁగా — ఉనికిగల సమస్తమునకు శక్తియాదికారణమైయున్నది. (౨) సంఖ్యా పరిమితమైన జీవాత్మలు ఆదిశక్తియొక్క తేజస్సులై యున్నవైనను యుషలోనై దానికంటె తాము భిన్నమని తలఁచుచున్నవి. (౩) జీవస్థములును, నిర్జీవపదార్థములును, పూర్వజన్మకర్మములకుఁదగిన యాత్మలను యున్నవి. ఆత్మము, కర్మము, అనాదియైయున్నది. (౪) ఆత్మలు ఒకశరీరము డి మఱియొకశరీరమును పొందుచుండును. అయితే, మానవశరీరమును దినతరువాతనే వాటికిస్వర్గముదొరకును. (౫) స్వర్గమును బొందుటకు ఆద కిబములుగా స్త్రీలను మానవులు పూజింపవలయును. వారికసౌఖ్యముని దానిని జేసినిజేయఁగూడదు. స్త్రీని పుష్పముతోనైనను కొట్టఁగూడదు మెయొక్క ప్రతియవయవమును తమమతమునందు విధించినప్రకారము జించి, అన్నమును, సారాయిని, ఆమెకిచ్చి, తానుభుజించి, తరువాత యు ను భోగింపవలయును. అట్టిపూజ యీలోకమునందును, రాఁబోవులో [illegible] ను. (౬) స్త్రీలనీప్రకారము పూ [illegible] పనఁబడు లోకమునకుఁబోవును. అ- [illegible] యుకంటె భిన్నమైన పదార్థములేదు. ఆసుఖము స్త్రీసంభోగసు తోసమానముగను, కల్లు, సారాయము, త్రాగుటవలన కలుగు సుఖము విగను, నుండును. (౭) ఉపవాసముండుటవలనగాని స్నానముచేయుటన గానిబలియిచ్చుటవలనగాని ప్రార్థనలుచేయుటవలనగాని కర్మములుచే టవలనగాని లేక తమమతమునందువిధించిన ప్రకారముగాగాక యిత గా కల్లుత్రాగినగాని ఆహారముభుజించినగాని స్త్రీసంభోగముచేసినగా ప్రయోజనములేదు. (౮) తమమతమునందు విధింపఁబడినప్రకారము ఆది ని పూజించు భక్తునికిగాని లేక యోగికిగాని తనతోఁబుట్టువునుగాని క త్తెనుగాని ఇచ్చుటవలన పుణ్యముగలదు. పసిబాలురును అందముగల రును పూజార్హులు.

పశుపతిసిద్ధాంతము.

ఈ మతము రుద్రుని యవతారమని చెప్పఁబడు, నకులేశునివలన పింపఁబడినది. ఆతఁడుకలియుగమున వైశంపాయన శకమునం దవతరించె టుల చెప్పెదురు. దీనిసిద్ధాంతంబు లెవ్వియనగా:— (౧) సమస్తకా ములకు కారణమైనట్టియు, అపరిమితశక్తులను కలిగినట్టియు, భగవంతు డొకఁడుగలఁడు. ఆభగవంతుఁడొక్కఁడేమైనను గుణములనుబట్టియు,

...యు, మహేశ్వరుడు, విష్ణువు మొదలుగాఁగల నామములచేపిల
...బడియున్నాఁడు. (౨) జీవాత్మ భగవంతునితో సమము, శాశ్వత-
పదార్థమైనను ఆయనకుండు శక్తులు దానికిలేవు. (౩) భగవత్కృపవల
ఆ పరమపురుషుని సన్నిధానము ఆత్మకు దొరకును. మతకర్మములనుజేయు
...ఫలనగాని లేక మతసిద్ధాంతములప్రకారము భగవంతుని దెలియుటవలన
... భగవత్కృపగలుగును. (౪) మతకర్మములెవ్వియనఁగా:—(అ) విభూ
...స్నానము. (ఆ) విభూతిమీఁద శయనించుట. (ఇ) రుద్రుని నామోచ్చా
రణము. (ఈ) మహేశ్వరునిగుణములను, నామ... ...పు కీర్తనలు పా
...ట. (ఉ) ఎద్దు అంకెవేయునటుల "హూ" యని కేకవేయుట, (ఊ) గురు
...పెట్టుట, వణకుట, కుంటుట, ఉపసర్పించుట మొదలగు కృత్యములు.
(ఋ) నృత్యము (ౠ) పూజ (ఌ) ఉచ్ఛిష్టపదార్థములను భుజించుట,
...వలసినవి. (౫) మోక్షము బాధానివారణముచేమాత్రము లభింపదుగాని
...జ్ఞత్వము, పడిగనాలోచించుట, ఇచ్ఛానుసారముగా ఆకారమును ధరిం
...నిరాటంకముగా స్థలములందు సంచరించుట, వీనిని కలిగియుండవలెను.
పైనుదహరింపఁబడిన పనులుగాని జ్ఞానముగాని తమంతటతామే
మోక్షము నియ్యఁజాలవుగాని భగవంతుని యిష్టముమీఁదవానిఫలితము ఆ
...రమైయున్నది. వ్యవసాయము వర్షముమీఁద ఆధారమైయుండినను వ్య
వసాయదారుఁడు చేయునటుల ఫలితము నమ్మకములేకపోయినను మనుష్యు
తమపనులను చేయుచుండవలయును.

శైవ మతము.

ఈ మతము పశుపతిసిద్ధాంతమునుండి పుట్టినటుల కనఁబడుచున్నది.
క్రీస్తుశకము పదునొకండవ శతాబ్దములో జనించినది. శ్రీకాంత శివా
...యీమతస్థాపకుడు. భగవంతుఁడు (పతి), ఆత్మ (పశు), పదార్థము
(పాశము) ఒకటికంటె మఱియొకటి వేఱువేఱని దానినిశ్చయము. (౧) భగ
వంతుడు (పతి) యజమానుడని, ఆత్మ పశువని, పదార్థము (పాశము) దాని
కట్టుత్రాడు అనియును, చెప్పబడుచున్నది. అనఁగా ఆత్మయొకమృగము.
భగవంతుఁడు దాని యజమానుఁడు. పదార్థము దానిని కట్టుత్రాడు. (౨)
...డే దేవుఁడు. ఆయన సర్వదర్శి. ఆయనకు స్థూలశరీరము లేదు.
...లము మొనశక్తియే ఆయనశరీరము. నిరాకారుని ధ్యానించుటకు
... పూజించుటకు సాధ్యము కాలేదు; గనుక తనదాసులకు దయచూపుట
...కొన్ని యాకారముల నాయన ధరించును. సృజించుట, కాపాడుట,
...నాశ జేయుట, మఱుగుజేయుట, ఆయన పనులు. ఆయన సర్వానుగ్రహ...
జంతువులచేత జేయఁబడుపనుల విచారింపనివాఁడుకాఁడు. (౩) ఆత్మ ...

ణుస్వరూపముగాదు. అది సర్వవ్యాపి. కాలముచేతగాని స్థలముచేత
హద్దుగలదిగాదు. తమకర్మములనుబట్టి తిరిగీపుట్టుచుండును. పదార్థము
డి పడి, శివునిలో కలియుటవలనగాని, లేక ఆయనసన్నిధానమును:సవ
మును, పొందుటవలనగాని మానవునిజన్మముసాఫల్యమగును. (४) ఆత్మతో
సంబంధము కొద్దికాలముండునదైనను పదార్థము శాశ్వతము. దానిగుణావ
ళ్ళియనఁగా — (క) మలముఅనఁగా ఆత్మలకుగల హేతుజ్ఞానమును, పను
యుశక్తిని కప్పి [illegible] ర్థము. బియ్యమునకు ఊక, రాగికి త
ఎటువంటివో ఆత్మకు మల(పాప)మటువంటిది. (ఖ) రోధమను పదా
యొక్క శక్తియని వర్ణింపుదురుగాని నిజముగానది తనయోగ్యతకుఁదగి
గాపదార్థమున కధ్యక్షుడుగానుండి ఆత్మనుమఱుగుపఱచగల శివునిశ
యున్నది. (గ) కర్మముఅనఁగాపని, లేక పనియొక్కఫలితము. (ఘ) మా
ఇది సృష్టియందు ప్రకాశించును. ప్రపంచము నశించినతోడనే భగవ
లోకలియును. (౫) (౧) జ్ఞానము. (౨) క్రియ. (౩) యోగము. (४) చా

[illegible]

ను ... యొ ... [illegible]
పద్యేశ్వరులగుదురు. కొందఱు శివునితోతుల్యులగుదురు. మఱికొంద
మఱియొకవిధముగానగుదురు. పనులవిచారణలేకయే పరమాత్ముఁడు ఆ
యొక్క మోక్షమునకు కారణమని పశుపతి మతసిద్ధాంతము. కర్మమునుబ
పరమాత్ముఁడు కారణమని శైవులసిద్ధాంతము. ఈ విషయమునందే రెం
తెగలవారికిని భేదము.

ప్రత్యభిజ్ఞేవ మతము.

ఈ మతము అభినవగుప్తాచార్యునిచే స్థాపింపఁబడినది. ఇది శైవశా
ములో నొక భాగము. ప్రపంచము భగవంతుడైన శివుని యాకారమే
నియు, పదార్థము, ఆత్మ, అనునవి శివునికంటె భిన్నమైన పదార్థములుకావ
యు, ఈ మతసిద్ధాంతము. అయితే మాయ యను పదార్థముగలదు. దా
లోఁబడియుండువఱకు మానవుడు తనకర్మములనుబట్టి చచ్చిపుట్టుచుం
వలయును. అయితే తానుమహేశ్వరుడేయని తెలిసినతోడనేవాడీకట్టునుం
డి విముక్తుఁడై సర్వదర్శిత్వము, సర్వశక్తిత్వము, మొదలుగాఁగలగుణముల
పొందును. ఈగుణములనుపొందుటకుఆత్మయొక్క ముఖ్యస్వభావమునుమ
దృతెలియుట యావశ్యము. అయితే, మాయ జనించినవిధము స్పష్టముగాదు

రాశేశ్వర సిద్ధాంతము.

ఇదియు శైవమతములోనొకభాగమే. గోవిందభాగవత పదాచా-
ు, రాశేంద్రుడు, మొదలగు మాహేశ్వరులుతాము భగవంతునితోతు
ని యొప్పుకొనిన వారైనను, మోక్షము జ్ఞానమువలనను, జ్ఞానము చ
వలనను, గలుగును గనుకను, చదువుకొనుట ఆరోగ్యశరీరముండిననే
వీలులేదుగనుకను, మనశరీరములను బలముగాను శాశ్వతముగాను
ొనుట యగత్యమని చెప్పుదురు. హర గౌరుల సృష్టిసంగమమువలన
రపాదరసము, అభ్రికము, వీని సహాయమువలన [illegible]ముగలు
గోవిందభక్తునిచే నాజ్ఞాపింపఁబడిన విధముగా తయారుచేయఁబడిన
రసముయొక్క ప్రయోజనమువలన, దైవశరీరమును పొందినవారైన,
జీవులయందు అనేకులు దేవతలు, మునులు, మనుష్యులు, మోక్షమును
ిరి. ఈ పాదరసమును మొదట రక్తమునకును, తదనంతరము శరీర
ును ఉపయోగింపవలయును. ఇదిశరీరమును పరలోకసంబంధమైనదా
ఁజేయును. అట్టిశరీరములేకపరిశుద్ధజ్ఞానమును, ధ్యానమును, కలుగుటకు
ేదు. దృష్టిచేతగాని స్పర్శముచేతగాని లేకపూజచేతగాని పాదరసము
్క ప్రయోజనమును పొందవచ్చును. పాదరసముయొక్క సహా
దైవశరీరమును పొందగానే పరిశుద్ధజ్ఞానము ప్రకాశించును. ఆ
వుడు మాయనుండి విముక్తుడై పరిపూర్ణత్వమును పొందును.

న్యాయసిద్ధాంతము.

ఈ సిద్ధాంతము త్రేతాయుగమున జనించినట్లుచెప్పఁబడు గౌత[illegible]
స్థాపింపఁబడినది. దీనిసిద్ధాంతంబు లెవ్వియనఁగా:— (౧) ఆత్మ శరీ
రకంటెను ఇతరేంద్రియములకంటెను భిన్నమైనది. వివిధశరీరముల
యాత్మలు వేరువేరుగా నున్నవి. (౨) పరమాత్మయొక్కటే. అది
స్తవస్తువులను సృజించెను. అది సమస్తజ్ఞానమునకు మూలము. (3) ఆ
ొక శరీరములోనుండి మఱియొక శరీరమునకు పోవుచుండును. తాను
సత్కర్మమునకుగాని దుష్కర్మమునకుగాని తగినఫలము ననుభవించు
మను. (౪) బాధయొక్క నివారణయే యునికియొక్క యంతము; జ్ఞా
వల్లను, ఆత్మనుధ్యానించుటవల్లను, అనఁగా తన్ను దెలిసికొనుటవల్లను,
సుఖమును బొందునుగాని పుణ్యకార్యముల వలనగాదు. ఆ పుణ్యకా
ులవల్ల గొప్పస్థితివొరకును. (౫) ప్రత్యక్షము, అనుమానము, ఉపమాన
శబ్దము, అని ఈమతము నాలుగువిధ ప్రమాణములనొప్పుకొనుచున్నది.

కణాద సిద్ధాంతము.

కణాదసిద్ధాంతములు సాధారణముగా గౌతముని సిద్ధాంతము నేకీభవించుచున్నవి. ఈ ప్రపంచము శాశ్వతములగు పరమాణువుల యంబడినదని ఆయన చెప్పుచున్నాడు. వేదములు క్రమమైనవిషయముల ఉపుచున్నందున ఒప్పుకొనుచున్నానుగాని దేవునినుండివచ్చినవని క చెప్పుచున్నాడు. కణాదసిద్ధాంతమునకు వైశేషిక సిద్ధాంతమనికూడ పే...

పాణిని మతము.

పాణిని వ్యాకరణ శాస్త్రమునుచేసెను. వ్యాకరణ శాస్త్రము క్క యుద్దేశ్యము మాటలకు క్రమమైన భాష్యము చేయుట వేదము కాపాడువిధమనియును, క్రమమైనపదము నుపయోగించుటవలన మే లుగుననియును, క్రమమైన యర్థము, పదము, తెలిసికొనుటవ స్వర్గము లభించుననియును, ఈ మతసిద్ధాంతము. పరమాత్మ స్వ ము వివిధపదములచే గ్రహింపబడు నొకవస్తువైయున్నది. గనుక ములు మాయాస్వభావస్థితులనుబట్టిపుట్టుచున్నవి. పదముల క్రమమైనయర్థ తెలియుటయే అంత్యసుఖమునకు సాధనము.

:(o):o:(o):

బ్రాహ్మమత సిద్ధాంతము.

ఈ మతోద్ధారకుడు శ్రీ రాజా రామమోహనరాయడు. ఈతడు ౧౭౭౪ సం॥న, బం[illegible]జధానితో జేరినహూగ్లీజిల్లాలోని రాధానగ రమున, కులీనబ్రాహ్మణకులమునందు, జన్మించెను. ఈతడు హిందువుల లోని [illegible]వాభిప్రాయములను తొలగించి ఒకజాతివారినిగా జేయవలెనని (పరిశుద్ధ మైనఅద్వైతమును) ఏకేశ్వరోపాసనను ప్రబలపరచుటకు కలకత్తాలో, జో రాసాంకోలో, ౧౮౩౦ సం॥న, (బ్రహ్మోపాసనామందిరము) బ్రాహ్మసమాజమం దిరమును స్థాపించి, ఇండియాదుస్థి[illegible] ఇంగ్లీషుపార్లమెంటుకు మొఱపె ట్టిసవరించుటకు, ఇంగ్లాండునకు వెళ్లి [illegible]3 సం॥ సెప్టెంబరు ౨౭ తా॥న, బ్రిస్టలునగరమున, స్వర్గస్థుడయ్యెను [illegible] బ్రాహ్మమతము ననుగమించిన కమ ర్పినవారు శ్రీ మహర్షి దేవేంద్ర[illegible] [illegible] సిద్ధాంతము తెల్పియనగా:—

౧. ఈప్రపంచమునకు సృష్టిస్థితిలయకారణభూతుఁడైన దేవుఁడొ
...డే. ఆయన ఆత్మస్వరూపి. శక్తియందును, జ్ఞానమందును, ప్రేమయం
...న్యాయమందును, నీతియందును, పవిత్రతయందును,అనంతుఁడు. సర్వ
...పి. నిత్యుఁడు. ఆనందస్వరూపి.

౨. జీవాత్మ నిత్యమైనది. క్రమక్రమముగానంతములేని వృద్ధినిపొం
...దును. అది చేయుపనులయందు నీశ్వరునకుత్తరవాది...

౩. భగవంతుని ఆత్మస్వరూపినిగాను, సత్య జ్ఞానా నందస్వరూ...ని
... పూజింపవలయును. నిజమైన ఆనందమును, మోక్షమును, పొందు
భగవత్పూజ అగత్యము.

౪. భగవంతునియందలి ప్రేమయు, జీవితకాలమునందంత...
యిష్టమునుచేసి నెరవేర్చుచుండుటయు, నిజమైనపూజ.

౫. ప్రార్థనయు, భగవంతునినే ఆధారముగా నమ్ముటయు...
...ధ్యము ననుభవించుటయు, ఆత్మీయమైన బలమును పొందు...
...టు.

౬. సృజింపఁబడిన యేవస్తువును భగవంతునికి బదులుగాఁ...
దు. ఏమనుష్యునిగాని లేక యేపుస్తకమునుగాని పొరబాటు...
...వనిగాని, మోక్షమునకు ముఖ్యాధారమనిగాని, తలంచ...

౭. భగవంతునితండ్రి భావముతోను, మానవకోటిని సహోదర
...ముతోను, చూడవలయును.

౮. భగవంతుఁడు పుణ్యులను సన్మానించును. పాపులను శిక్షించును.
...శిక్ష పాప నివారణను కలిగించునుగాని శాశ్వతముగా నుండదు.

౯. చేసినపాపమునకుగాను నిర్మలహృదయముతో పశ్చాత్తాపము
, ...కను దానిని చేయకుండుటవలన పాపనివారణమగును. జ్ఞాన
...ను, యోగ్యతయందును, పవిత్రతయందును, భగవంతునితో లీయమ
...టే నిజమైన మోక్షము.

పల్లె - చెంచలరావు.

విషయసూచిక.